

7. BÖLÜM

İLETİŞİM VE PROPAGANDA BAĞLAMINDA ATATÜRK VE MÜZİK

Dr. Öğr. Üyesi Erhan Tekin¹

GİRİŞ

Atatürk (1881-1938) ile başlayan Cumhuriyet dönemi müzik politikaları, değişim-dönüşüm, yenilikler-kurumsallaşma, alaturka-alafranga, modern-gelecek, Doğu-Batı, Türk-Osmanlı ve teksesli-çoksesli gibi farklı kavramlar altında günümüze kadar devam eden çok tartışmalı bir süreci kapsamaktadır. Atatürk'ün Cumhuriyet dönemi modern müzik politikası ve kişisel müzik zevki de farklı görüş ve yorumlarla günümüze kadar gelen tartışmalı konulardan birisidir. Cumhuriyet dönemi Atatürk devrimleri ve sanat dalları içerisinde en çok tartışılan konu da Atatürk'ün yeni müzik politikasıdır.

Atatürk ve müzik konusu günümüzde de akademik bir araştırma konusu olarak önemini korumaktadır. Atatürk'ün müzik politikası ve Cumhuriyet dönemi müzik devrimi hakkında birçok yayın bulunmaktadır. Bu yayınların çoğu konuyu modernleşme, Batılılaşma, ulus-devlet ve milliyetçilik gibi kavramlar ve kuramlar çerçevesinde ele almaktadır.

Bu çalışmada Cumhuriyet'in modern müzik politikası, Cumhuriyet öncesi, Atatürk'ün müzik devriminde ulusal çağdaş müzik anlayışı ve müzik dinleme zevki iletişim ve propaganda üzerinden değerlendirilecektir. Konu, 1923-1938 yılları arasında müzik alanında yapılan yenilikler, Atatürk'ün müzik politikası ve müzik zevki sınırları içerisinde ele alınacaktır.

İletişim ve propaganda farklı kavramlar olmakla birlikte, işlevsel olarak birbirleriyle ilişkili ve birbirlerini tamamlayıcı özellikte oldukları da görülmektedir.

¹ Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Antakya Devlet Konservatuarı Türk Müziği Bölümü, e-posta: erhantekin@mku.edu.tr ORCID iD: 0000 0002 9823 6040

Atatürk dönemi hatıralar incelendiği zaman Atatürk, müzik politikası olarak evrensel alanda yer alacak çoksesli modern milli bir Türk müziği inşa etmek için müzik alanında büyük yenilikler ve kurumlar ortaya koydu. Aynı zamanda geleneksel Türk Sanat Müziği ve Halk Müziği türlerine de gerekli ilgi ve önemi verdiği açıkça görülmektedir.

Radyolarda ve eğitimde Türk müziğinin yasaklanması gibi hadiseler her zaman tartışmalı yorumlara yol açmasına rağmen, Atatürk'ün özel hayatında Türk Sanat Müziği ve Halk Müziği her zaman yer aldı.

Atatürk, Klasik Türk Müziği, Türk Halk Müziği ve Batı Sanat Müziği dinlerdi ve bu müzik türleri hakkında birçok görüşler ileri sürdü. Yüksek bir medeniyete sahip olan bu hakiki Türk müziklerinin, dünyaya tanıtılması ve anlatılmasının medeni devletler seviyesine yükselmekle gerçekleşeceğini biliyordu. Bu nedenle müzik devriminde amaç, Türk milletinin karakterine uyan Anadolu'da Türk halk kültürü içinde halk müziği ezgilerini toplayarak, Batı müzik unsurları ile birleştirip yeni ulusal Türk müzik kültürünü yaratmaktır.

Atatürk'ün müzik politikasının hedefine ulaşip ulaşmadığı konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Atatürk'ün ölümü sonrası 1946'dan sonra müzik politikalarının farklı yönler gittiği ve kültür-müzik devrimi düşüncesinden uzaklaşıldığı yönünde görüşler de bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkaş, S. (2015), *Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Müzik Politikaları*, Son Çağ Yayınları, Ankara
- Akşin, S. (2013), *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Alaner, B. (2004), "İmparatorluk Döneminden Cumhuriyet Türkiye'sine Çok Sesli Müzik Kurumlarının Öyküsü", *Cumhuriyet Döneminde Askeri Müzik ve Gelişimi Sempozyum Kitabı*, KK Basımevi, Ankara
- Alimdar, S. (2016), *Osmanlı'da Batı Müziği*, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Angı, H. (1976), *Marşlarda-Türkülerde Atatürk*, Angı Yayınları, Ankara
- Ataman, Sadi Y. (1991), *Atatürk ve Türk Musikisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Avcı, O. (2006), "Bugüne Uzanan Yakınçağ (1800-2000)", *Tarih El kitabı Selçuklular'dan Bugüne* (ed. Ahmet Nezih Turan), Grafiker Yayıncılık, Ankara
- Ayas, G. (2015), *Müzik Sosyolojisi Sorunlar-Yaklaşımlar-Tartışmalar*, Doğu Kitapevi, İstanbul
- Balkılıç, Ö. (2009), *Cumhuriyet, Halk ve Müzik Türkiye'de Müzik Reformu 1922-1952*, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara
- Cengiz, H. E. (1993), *Yaşanmış Olaylarla Atatürk ve Müzik Riyaset-i Cumhur İnce Saz Hey'eti Şefi Binbaşı Hafız Yaşar Okur'un Anıları (1924-1938)* (hazırlayan: Halil Erdoğan Cengiz), Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara
- Çakı, C. (2018), "Propaganda", *İletişim ve Propaganda* (ed. Mustafa Karaca ve Caner Çakı), Eğitim Yayınevi, Konya
- Cemalcılar, A. (1988), *İletişim Sanatı Olarak Müziğin Öğretim ve Eğitim Ortamlarındaki Kurumsal*

- Yapısı ile Yaygın Eğitimde Bir Model Olarak Önerisi* (yayınlanmış doktora tezi), Eskişehir
- Clark, T. (2004), *Sanat ve Propaganda Kitle Kültürü Çağında Politik İmge* (çev: Esin Hoşsucu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Deliorman, L. (1990), *Marşlarımız*, MEB Yayınları, İstanbul
- Deniz, Ü. (2016), *Milli Musiki ve Türk Beşleri Tarafından Çokseslendirilmiş Olan Türkülerin Armoni Anlayışı Bakımından İncelenmesi* (yayınlanmış doktora tezi), Gece Kitaplığı, Ankara
- Doğan, D. (2018), "Propaganda, Din ve Müzik", *İletişim ve Propaganda* (ed. Mustafa Karaca ve Caner Çakı), Eğitim Yayınevi, Konya
- Doğaner, Y. (2009), "10. Yıl Marşı", *Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü Atatürk Dönemi 1920-1938*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara
- Durgun, Ş. (2005), *Türkiye'de Devletçi Gelenek ve Müzik*, Alter Yayınları, Ankara
- Edgar, A; Sedgwick, P. (2007), *Kültürel Kuramda Anahtar Kavramlar* (çev: Mesut Karaşahan), Açılım Kitap, İstanbul
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2012), *Öteki Kuram*, Erk Yayınevi, İstanbul
- Erol, A. (2015), *Müzik Üzerine Düşünmek*, Bağlam Yayınları, İstanbul
- Finkelstein, S. (1995), *Besteci ve Ulus* (Müzikte Halk Mirası) (çev: M. Halim Spatar), Pencere Yayınları, İstanbul
- Gazimihal, M. R. (1955), *Türk Askeri Muzikaları Tarihi*, Maarif Basımevi, İstanbul
- Gazimihal, M. R. (1961), *Musiki Sözlüğü*, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- Gökalp, Z. (1986), *Türkçülüğün Esasları* (hazırlayan: Mehmet Kaplan), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Günay, E. (2006), *Müzik Sosyolojisi Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul
- İnalçık, H. (2011), *Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci*, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Kaygısız, M. (2000), *Türklerde Müzik*, Kaynak Yayınları, İstanbul
- Kösemihal, M. R. (1939), *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*, Nümune Matbaası, İstanbul
- Kutluk, F. (1997), *Müzik ve Politika*, Doruk Yayıncılık, Ankara
- Lüleci, Y. (2015), *Tek Parti Dönemide İktidar ve Sanat*, İskenderiye Kitap, İstanbul
- Özden, E. (2015), *Osmanlı Maarifinde Musiki*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- Öztürk, B. (2011), "1908 Meşrutiyeti ve Müzik", *CIU Folklore/Edebiyat*, cilt: 17, sayı: 65
- Öztürk, O. M. (2014), "İdeolojik ve Siyasal Bir Proje Olarak Musiki Muallim Mektebi", *Kuruluşunun 90. Yılında Musiki Muallim Mektebi: Cumhuriyetin Müzik Serüveni 90. Yıl Müzik Kongresi*, Afyonkarahisar
- Paçacı, G. (1999), "Cumhuriyet'in Sesli Serüveni", *Cumhuriyet'in Sesleri* (ed. Gönül Paçacı), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- Qualter, T. H. (1980), *Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi* (çev: Ünsal Oskay), Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, c. 35, sayı: 1
- Sağlam, A. (2009), *Türk Musiki/Müzik Devrimi*, Alfa Akademi, Bursa
- Sanal, H. (1964), *Mehter Musikisi*, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul
- Saygun, A. (1987), *Atatürk ve Musiki*, Sevdâ Cenap And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara
- Shaw, J. S; Shaw, E. K. (1994), *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, c.II, e yayınları, İstanbul
- Street, J. (2003), "Fight the Power: The Politics of Music and the Music of Politics", <https://student.cc.uoc.gr/uploadFiles/181-%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%9A316/Fight%20the%20power%20the%20politics%20of%20music.pdf>, (erişim tarihi: 22.07.2020)
- Şenşekerci, E.; Şahin, H. ; Ersevinç, M. ; Akgün, Nilüfer İ. (2014), *Mustafa Kemal Atatürk Söylev (1919-1927) ve Demeçler (1928-1938)* (ed. Erkan Şenşekerci), Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa
- Şentürk, N. (2001), "Musiki Muallim'den Günümüz Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlar", *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, cilt: 21, sayı: 2, sf. 135-142, <http://www.gefad.gazi.edu.tr/tr/download/article-file/77482>, (erişim tarihi: 26.07.2020)

- Şimşek, Çini D. (2018), “Müzik İnkılabında Bir Uygulama: Musiki Muallim Mektebinden, Ankara Devlet Konservatuvarı’na”, *Akademik Sosyal Araştırmaları Dergisi*, yıl:6, sayı:82, sf. 241-251, <https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale-goruntule&id=AXCwFtmQyZgeuuwW-B6X>, (erişim tarihi: 25.07.2020)
- Tarman, S. (2011), *Doğumunun 130. Yılında Atatürk ve Müzik*, Milli Eğitim Yayınları, Ankara
- Tekin, E. (2019), “Askeri Bando Geleneğinde Yetişen Mümtaz Bir Asker Besteci: Bando Kıdemli Başçavuş Metin Yılmaz”, *Müzik Kültürüne Dair Çeşitli Görüşler III*, (editör: Haluk Yücel, Serda Türkel Oter), Eğitim Yayınevi, Konya
- Toker, H. (2016a), *Elhan-ı Aziz Sultan Abdülaziz Devrinde Sarayda Mûsikî*, TBMM, Ankara
- Toker, H. (2016b), *Marş-ı Hassa Osmanlı Padişahlarına İthaf Edilen Marşlar*, Dörtmevsim Kitap, İstanbul
- Turan, Ş. (2006), “Mustafa Kemal Atatürk”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 31, TDV Yayınları, İstanbul
- Üstel, F. (1999), “1920’li ve 30’lu Yıllarda “Milli Musiki” ve “Musiki İnkılabı””, *Cumhuriyet’in Sesleri*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- <https://turkishcanada.org/harf-devrimi/2/>

EK A:

ATATÜRK’ÜN SEVDİĞİ ŞARKILAR LİSTESİ

SOLİST	ESER	BESTECİ
Afitap Hanım	Benim Tatlı Esmerim	Klarnet Şükrü (Tunar)
Afitap Hanım	Bahçenizde Bir Gül Olsam Koklar mısın Gülümden (Amanın Güzelim)	Klarnet Şükrü (Tunar)
Afitap Hanım	Söyle Ruhum Sevdan Beni Kaç Yıl Yakacak	Udi Hrant (Kenkiloğlu)
Afitap Hanım	Aşk Denilen Cellata	Udi Hrant (Kenkiloğlu)
Emin Efendi	Gelin Havası (Zurna ile)	
Emin Efendi	Pehlivan Güreşleri Havası (Zurna ile)	
Fahire Hanım ve Hasan Bey	Aman Beyim	Dramalı Hasan (Güler)
Fahire Hanım ve Hasan Bey	Kadın Kıyma Canıma	Dramalı Hasan (Güler)
Hafız Ahmet Efendi	Çeşmesinin Üstüne	Hafız Ahmet Efendi
Hafız Yaşar Bey	Beni Sevmez Biliyorum	

SOLİST	ESER	BESTECİ
Hamiyet Yüceses	Gözlerim Arıyor Seni Her Yerde	Mustafa Nafiz (Irmak)
Hamiyet Yüceses	Ayrılamam Ölse Bile	Saadettin Kaynak
Hamiyet Yüceses	Dağları Hep Kar Aldı	Saadettin Kaynak
İstanbul Türk Ocağı Orkestrası (İcra)	Gönül Durmaz Su Gibi Çağlar	Hammamizade İsmail Dede Efendi
İstanbul Türk Ocağı Orkestrası (İcra)	Girdi Gönül Aşk Yoluna	Hammamizade İsmail Dede Efendi
Leman Ekrem Hanım	Gözüne Sürme Çekmiş	
Mediha Zeki Hanım	Yüzüne Dolan Her Gece (Gözün Aydın)	Mildan Niyazi Bey (Ayomak)
Mediha Zeki Hanım	Tam Üç Sene	Mildan Niyazi Bey (Ayomak)
Melahat Hanım	Beyoğlu'ndan Geçerken	Dramalı Hasan (Güler)
Melahat Hanım	Gece Gel Eğlenelim (Çamların Altında Dinlenelim)	Dramalı Hasan (Güler)
Mualla Hanım	Gelmiş İken Buraya (Çal-Çal)	Dramalı Hasan (Güler)
Münir Nurettin Selçuk	Ağlarım Çağlar Gibi	Saadettin Kaynak
Münir Nurettin Selçuk	Fırat (Bingöllerden Süzülürsün)	Saadettin Kaynak
Münir Nurettin Selçuk	Demedim Hiç Ona Kimsin (Ah Kadın Ah O Kadın)	Hoca Rakım (Elkutlu)
Münir Nurettin Selçuk	Bahçenizde Sümbül Olsam Sevdığınız Bir Gül Olsam	Suphi Ziya (Özbekkan)
Münir Nurettin Selçuk	Köpürsün Badeler Taşsın Dökülsün Neşeler Gelsin	Şükrü Şenozan

SOLİST	ESER	BESTECİ
Münir Nurettin Selçuk	Süzüp Süzüp de Ey Melek, O Çeşm-i Nim-Habını	Rahmi Bey
Münir Nurettin Selçuk	Bir Nev-Civansın Şuh-i Cihansın	Rahmi Bey
Münir Nurettin Selçuk	Etme Beyhude Figan Vazgeç Gönül	Rahmi Bey
Münir Nurettin Selçuk	Çiçekten Nağmeden Bir Deste Bağlar	Saadettin Kaynak
Münir Nurettin Selçuk	Ey Gül Ne Acep	Yusuf Ziya Paşa
Münir Nurettin Selçuk	Sende Acep Uşşaka Eziyet mi Çoğaldı	Hacı Arif Bey
Münir Nurettin Selçuk	Ömrüm Seni Sevmekle Nihayet Bulacaktır	Yesari Asım Arsoy
Münir Nurettin Selçuk	Biz Heybeli'de Her Gece Mehtaba Çıkardık	Yesari Asım Arsoy
Münir Nurettin Selçuk	Yemenimin Uçları (Allı Yemeni)	Anonim
Münir Nurettin Selçuk	Kıldı Zülfün Tek Perişan	
Müzeyyen Senar	Ay Öperken Suların Göğsünü	Klarnet Şükrü (Tunar)
Müzeyyen Senar	Balkonda Saatlerce Düşündüm	Klarnet Şükrü (Tunar)
Müzeyyen Senar	Gönlüme Ayrılık Acısı Çöktü	Mustafa Nafiz (Irmak)
Müzeyyen Senar	Sahilde Saba Rüzgarı	Mustafa Nafiz (Irmak)
Müzeyyen Senar	Yavrum Diye Sızlanayım	Kadri Şençalar
Müzeyyen Senar	Kaşlar Kara Gözler Kara (Mevlana)	Anonim

SOLİST	ESER	BESTECİ
Nubar Efendi (İcracı)		
Safiye Ayla	Bir Yer ki Sabah Olmayacaktır	Saadettin Kaynak
Safiye Ayla	Leylakların Hayali Salkımların Emeli	Saadettin Kaynak
Safiye Ayla	Hâlâ Yaşıyor Kalbimin En Gizli Yerinde	Selahattin Pınar
Safiye Ayla	Aşkınla Yanan Gönlüme	Selahattin Pınar
Safiye Ayla	Delisin Deli Gönlüm	Selahattin Pınar
Safiye Ayla	Sabah Yıllardan Beri	Zeki Duygulu
Safiye Ayla	İki de Turnam Gelir Allı Kareli	Hammamizade İsmail Dede Efendi
Safiye Ayla	Tuna Tuna Yeşil Tuna	
Safiye Ayla	Yine Aşkı Bana (Fatma)	Osman Nihat (Akın)
Safiye Ayla	Yaşlı Gözlerimi Kuruttum Bu Gece	Osman Nihat (Akın)
Safiye Ayla	Haydi Uşaklar Bakalım (Balıkçılar Opereti'nden)	Saadettin Kaynak
Safiye Ayla	Dursun Kaptan	Saadettin Kaynak
Safiye Ayla	Gizli Derdim Kalbimdedir	İsmail Hakkı Nebiloğlu
Safiye Ayla	Mehtap Dalgın Bakıyor	İsmail Hakkı Nebiloğlu
Safiye Ayla	Akşam Yine Gölgenle	Selahattin Pınar
Safiye Ayla	Gecenin Matemini Aşkıma Örtüp	Selahattin Pınar
Safiye Ayla	Ömrümün Neşesiz Geçti Baharı	Saadettin Kaynak
Safiye Ayla	Yanık Ömer	Saadettin Kaynak
Safiye Ayla (Yesari Asım Arsoy ile)	Esmer Yüzüne Taptım Sözüne	Yesari Asım Arsoy

SOLİST	ESER	BESTECİ
Safiye Ayla (Yesari Asım Arsoy ile)	Bekledim de Gelmedin	Yesari Asım Arsoy
Semiha Hanım	Yaz Geldi Cicim Eğlenelim Zevk Edelim	Yesari Asım Arsoy
Seyyan Oskay	Gündüzüm Gecem Oldu	Şefik Gürmeriç
Seyyan Oskay	Ateş Gibi Yanmıştı (Bir Çift Kiraz)	Şefik Gürmeriç
Seyyan Oskay	O Gözlerin Ne Kadar Kara	Dramalı Hasan (Güler)
Seyyan Oskay	Gelmez Oldu Hiç Sesin (Kalbim Seni Özler)	Dramalı Hasan (Güler)
Seyyan Oskay	Sanki Köpüren Su Gibi (Kimse Sevgimi Bilmez)	Necip Celal Antel
Seyyan Oskay	Çok Uzakta Biri Var (Yıllar)	Necip Celal Antel
Seyyan Oskay	Yaramaz	Nusret Hergüner
Seyyan Oskay	Gel Gönlüm Senden (Başbaşa)	Nusret Hergüner
Vedia Rıza Giz	Ağlatan Kadın	Udi Zeki Duygulu
Vedia Rıza Giz	Şahane Gözler	Anonim
Semiha Hanım	Sormam Aramam	Yesari Asım Arsoy